

www.kaks.fi

polemiikki

4/2014

tuoreen kuntatiedon erikoislehti

Leipää jonosta

Köyhyydestä
 pärjäämisen
 puolelle

Kuntatutkijat
 kriittisinä

**Mitä
kunnasta
jää
jäljelle?**

*Kunta hakee uutta
hahmoaan. Jos ja
kun sote-laki toteutuu
kaavaillulla tavalla,
kunta riisutaan taloudel-
taan ja tehtäviltään
puolikkaaksi. Mitä
suuresta muutoksesta
pitäisi ajatella?*

Riisuttu kunta

Yli kolme vuotta **Jyrki Kataisen** ja **Alexander Stubbin** hallitukset ovat vääntäneet kunta- ja sote-uudistuksiaan. Sitä ennen keskustan vedolla uudistuksia väännettiin kuusi vuotta.

Malleja on tullut ja mennyt, eikä aiheesta tehtyjen selvityksien määrästä ota selvää kukaan.

Nyt Stubbin hallitus vie kunnilta sote-järjestämistä vastuun sekä –tuottamisvastuun. Järjestämistä vastuu siirtyy viidelle suurelle sote-alueelle ja tuottamisvastuu enintään 19:lle kuntayhtymälle. Kunnat vastaisivat silti palveluiden rahoituksesta.

Mitä kunnasta jää jäljelle? Entä mitä siitä pitäisi jäädä?

- On hyvä kysymys, mikä on kunta – mitä kunnalla tehdään ja mitkä ovat kunnalle ominaisia tehtäviä, tiivistää Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn johtaja **Matti Apunen**.

Apunen sanoo, että kunnan perusolemus on mietittävä uudelleen – oikeammin se olisi pitänyt miettiä jo aikaa sitten.

- Kuntien velkaantuminen on karu tosiasia. Mitä tahansa velkaantumisen estämiseksi on yritettykin ja mitä kuntatalouden tasapainottamisesta on puhuttukin, kuntien menojen kasvulle ei ole mahdettu mitään. Mistään tähänastisista toimista ei ole ollut apua menojen kasvun hillitsemiseksi.

Apunen pahoittelee, että aina on löytynyt keino kiertää vaaditut säästöt. Viime kädessä korottamalla kuntaveroja.

- En usko, että aivan pienillä uudistuksilla edes pystytään muuttamaan kuntatalouden suuntaa.

EVA on nostanut keskusteluun mallin, johon länsinaapurimme Ruotsi on turvautunut. Ruotsin maakäräjiä mukaileva piirikuntamalli voisi Apusen mukaan pelastaa kuntatalouden, palvelut ja demokratiakin.

- Suurimmat ja raskaimmat tehtävät kuten sosiaali- ja terveydenhuolto ja esimerkiksi raskain tieinfra pitäisi siirtää piirikuntien käsiin toiselle hallinnontasolle. Peruskunnille jäisivät ne tehtävät, jotka niille luontevimmin sopivat, kuten päivähoito ja perusopetus.

Piirikunnille valittaisiin päättäjät suorilla vaaleilla – ja niillä olisi verotusoikeus. *jatkuu >*

Ruotsin maakäräjiä mukaileva piirikuntamalli voisi pelastaa kuntatalouden.

Kuntajohtajat sote-ratkaisusta ja riisutusta kunnasta:

”Demokratian toteutumisen kannalta useiden kuntayhtymien malli on huolestuttava. Paljon puhuttu hartioiden leveneminen varmasti tuo vakautta talouteen.”

Kaupunginjohtaja Kari Karjalainen, Joensuu

”Ratkaisu, jolla kunnilta viedään pois sote-palvelujen järjestämisvastuu, muuttaa kuntien perinteistä roolia radikaalisti. Näin merkittävän rahoitus-osuuden siirtyminen pois kuntien käsistä edellyttää kunnan roolin kokonaisvaltaista arviointia.”

Kunnanjohtaja Päivi Rahkonen, Hollola

”Sote-uudistuksen viimeisin versio on jo synnyttänyt hyväksyvää hyrinää sairaanhoitopiireissä. Se ei olekaan ihme, koska nyt päivänvalon nähnyt malli antaa avoimen valtakirjan kuntien lompakolle.”

Kunnanjohtaja Teijo Mäenpää, Säskylä

”Kun sote-palvelut ovat kansalaisille keskeisimpiä palveluja, syntykö kunnista sote-edunvalvonta-yksiköjä?”

Kunnanjohtaja Päivi Rahkonen, Hollola

Riisuttu kunta on ”pahimmillaan rahan-tekokone entisestään määräysvaltaansa kasvattavalle sosiaali- ja terveyssektorille. Parhaimmillaan ketterä palvelujen järjestäjä muille julkisille paikallispalveluille, infralle sekä erittäin tärkeä toimija elinvoima- ja elinkeinopolitiikassa.”

Kaupunginjohtaja Kari Karjalainen, Joensuu

”Kuntien menoista noin 55 prosenttia on sote-menoja ja kun niiden päätäntävaltaa siirrellään yksipuolisella pakkopäätöksellä, niin on selvää, että loukataan perustuslakia. Ministereiden lupaamia kuntien velvoitteiden purkamisia ei näy missään.”

Kunnanjohtaja Teijo Mäenpää, Säskylä

Kansijutun kuvituksessa Polemiikkia auttoi Noark - pienoismallimaailma, josta lisää tietoa täältä.

jatkuu >

Matti Apunen katsoo, että nykyisenlainen kuntajärjestelmä on tullut tiensä päähän. Kunta ei voi sulkea oviaan kilpailuttamiselta ja tehokkuudelta. Eikä kuntatyöntekijöiden suoja esimerkiksi kuntaliitoksissa voi jatkua loputtomiin. Sama koskee Apusen mukaan myös uusia sote-organisaatioita.

- Ellei aitoa kilpailutusta ole, ainoa tuottavuuskasvu, joka kaavailussa sote-ratkaisussa saadaan, tulee palveluiden karsimisesta.

Matti Apunen harmittelee, että yleisin ratkaisumalli kuntasektorin säästöissä on lähipalveluiden karsiminen vaihtoehtoisten tuotantotapojen sijaan.

- Tämä johtuu siitä, että meillä ei ole käsitystä palveluiden todellisesta markkinahinnasta. Jos meillä on vain julkisen palvelun hinta – ja uskomme sen – mistä tiedämme käyvän markkinahinnan, Apunen kysyy.

Hän väittää, että kuntatalous ei pelastu, ellei julkisille palveluille saada toimivaa mittatikkua. Ja mittatikka saadaan vain laskeamalla palveluille hinta oikeilla luvuilla.

- Kysymys ei ole siitä, että kilpailutus ajaisi kaikki palvelut markkinoille. Voidaan päätyä myös julkiseen palveluun kilpailun kautta, jos julkinen palvelu tuotetaan tehokkaasti.

Apunen kiittelee Ruotsin terveydenhuollon tähänastisia ratkaisuja valinnanvapauden edistämiseksi. Nyt länsinaapurin uusi demarivetoinen hallitus painaa jarrua rajoittaen yksityisen sektorin toimintaedellytyksiä.

- Valinnanvapaudella on kuitenkin Ruotsissa saatu aikaan tilanne, jossa 500 000 ruotsalaista lisää on nyt viidentoista minuutin päässä terveystasemasta. Miksi valinnanvapaus on meillä Suomessa niin hankala kysymys sote-ratkaisussa, sitä en jaksa ymmärtää. Miksi yksityinen toimija nähdään aina ahneena, epäinhimillisenä ja huonona – en jaksa ymmärtää tätä ajattelua.

Apunen muistuttaa, että palvelut kehittyvät vain innovoimalla. Eikä julkinen puoli näytä kykenevän siihen yksin.

- Espoo on hyvä esimerkki innovaatioiden edistämisestä. Kaupunki on tuotteistanut ongelmiaan: kysynyt, onko kenelläkään ratkaisua juuri tähän ongelmaan. Perinteisesti kuntapuolella ajatellaan, että kun kunta kehittää yhden sapluunan ratkaisun, sen on syytä sopia kaikille.

Mikä sitten on tulevaisuuden kunta – se,

joka jää jäljelle?

- Toivon, että kunta olisi asukkaidensa yhteisö ja sellainen toimija, joka kerää parhaan mahdollisen palvelupaketin julkisen ja yksityisen puolen tuottajiltaan mukaan, kuka palvelun parhaiten ja tehokkaimmin tuottaa.

Apunen uskoo, että raskaimpien tehtävien siirto pois kuntien käsistä vapauttaa kunnat arvioimaan omaa toimijuuttaan uudelleen. Kunta ei näivety tehtävien vähetessä.

Kuntien tehtävien vähentämisestä ei puhastu myöskään dosentti **Erkki Mennola**.

Millainen sitten on kuntien tulevaisuus Mennolan mielestä?

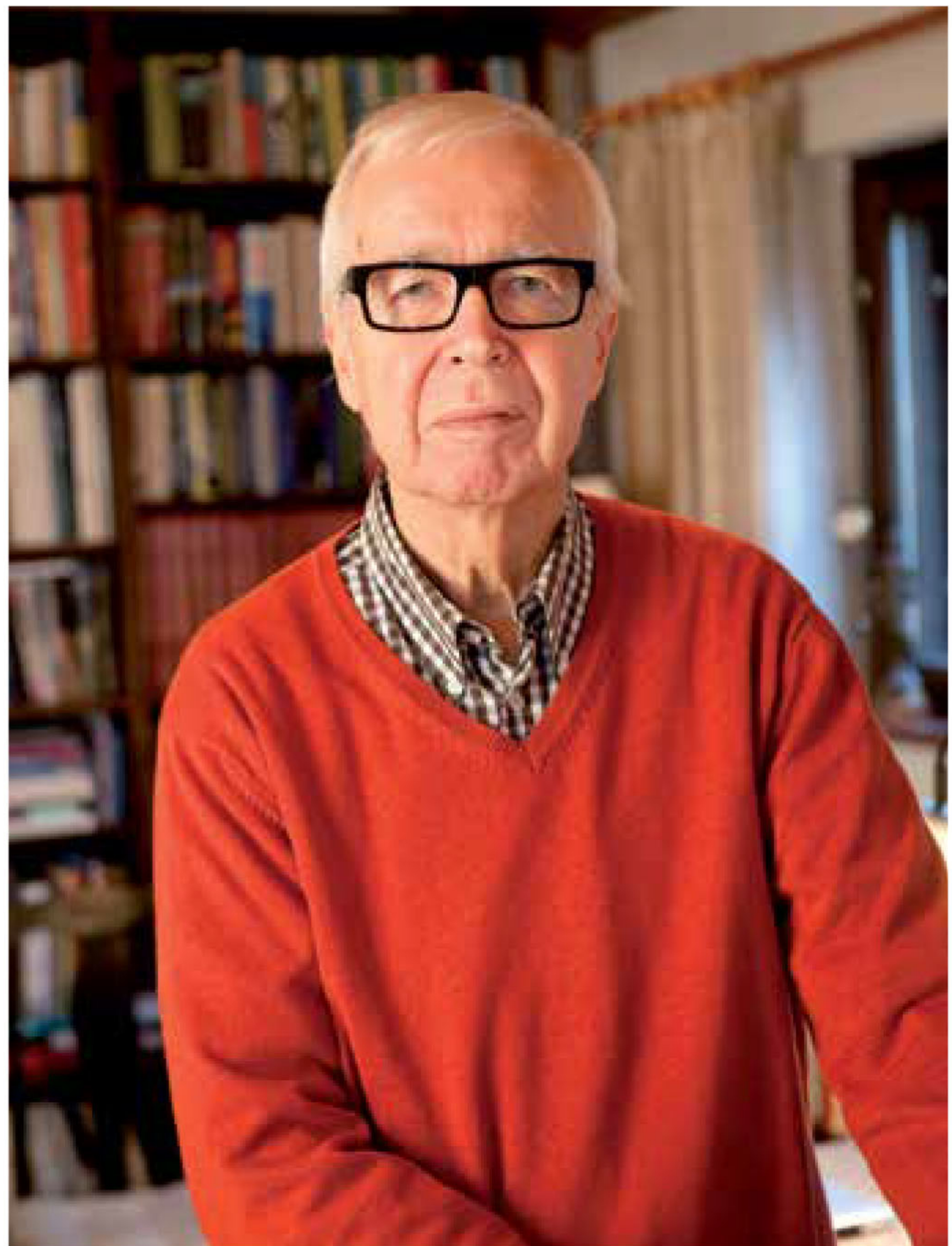
- Meillä on kaksi mahdollista vaihtoehtoista linjaa. Toista voitaisiin kutsua vaikkapa skandinaaviseksi linjaksi, jossa paikallisista palveluista huolehtivat pragmaattisesti suunnitellut ja järjestetyt sekä teknokraattisesti hallinnoitut keinotekoiset suurkunnat, Mennola toteaa.

Toista vaihtoehtoa voisi nimittää vaikkapa “sveitsiläis-itävaltalaiseksi” ajatusmalliksi.

- Siinä valtiosääntöä myöten vahvasti suojattuja historiallisia kuntia ja niiden poliittista itsenäisyyttä kunnioitetaan ehdottomasti. Toimintojen modernisoinnin keinot etsitään muista asioista, vaikka kunnat ovat monesti pieniä ja niitä on asukasluokiihin verrattuna paljon, kymmenkertainen määrä Pohjoismaihin verrattuna.

Mennola ehti visioida nämä tulevaisuuskuvat jo muutama vuosikymmen sitten kirjoittamissaan artikkeleissa. Nyt hän naurahtaa, että sama pohdinta on edelleen ajankohtainen.

Erkki Mennolan mielestä linja, jonka mukaan kunta rajautuu pelkäsi palvelujen tuottajaksi, johtaa kuntien merkityksen jatkuvaan vähenemiseen ja jopa niiden häviä-

miseen.

- “Palvelukunta” putoa välistä pois, kun vähitellen huomataan, että samat palvelut voidaan alalla kuin alalla tuottaa edullisemmin myös ilman vaaleja, valtuustoja ja lautakuntia, hän summaa.

Mennola kertoo kirjoittaneensa aikanaan “Idea kunnasta” -kirjan siitä lähtökohdasta, että pelkäsi palvelujen tuotantolaitokseksi asettuminen johtaa lopulta kunnallisen itsehallinnon tuhoon.

- Siksi kunnan asemalle tarvitaan aivan toisenlainen filosofia.

Ongelma vain on, että kunta-valtio-suhde ei näytä tukevan tällaista filosofista ajattelua.

Erkki Mennola pahoittelee Kataisen hallituksen käynnistämien kunta- ja sote-uudistusten aiheuttamaa sekasortoa kuntakentällä. Mutta samaan hengenvetoon hän muistuttaa, että valtion ajama kuntauudistus on ollut käynnissä tavalla tai toisella jo 1960-luvulta lähtien. Hankkeita on tullut ja mennyt... Ja yhä pyöritään saman kysymyksen ympärillä.

- Nykyisiin laitokunnan oloihin kasvanneet uudet sukupolvet eivät näytä olevan itsehallintoaatteelle vastaanottavaisia edes aikai-

On helpompaa maalata banderolleja mielenosoitukseen parempien tai ilmaisten palvelujen vaatimiseksi kunnalta, kuin ottaa niistä kunnallisen itsehallinnon kautta omaa vastuuta.

semmassa määrin. Onkin paljon helpompaa ruveta vain kuluttajaksi ja esittää ikään kuin ulkopuolisena vaatimuksia kunnalle. Sehän on tätä nykyä vain joku kaupungintalolla asuva epämääräinen palvelujen tuotantolaitos muiden joukossa, dosentti kuittaa.

Erkki Mennola naurahtaa, että on helpompaa maalata banderolleja mielenosoitukseen parempien tai ilmaisten palvelujen vaatimiseksi kunnalta, kuin ottaa niistä kunnallisen itsehallinnon kautta omaa vastuuta.

Kunnallista itsehallintoa tarvitaan Mennolan mielestä välttämättä, jotta paikallisyhteyden kautta toisistaan riippuvaiset ihmiset ja elinkeinonharjoittajat voivat elää samalla paikkakunnalla järjestynyttä ja turvallista elämää - ja virittää yhteisiä hankkeita olojensa kehittämiseksi.

- Sen sijaan kuntia ei tarvita hyvinvointivaltion palvelumylyn rutiinitoimintojen pyörittäjäksi. Suomen kuntien hallinnolla

tuotetuista palveluista löytyy muualla Euroopassa käytännön elämässä testattuja toisenlaisia vaihtoehtoja.

Kun puhutaan kuntien tehtävien riisumisesta, millainen sitten on riisuttu kunta?

- Ajatus kunnan tehtävistä määräävästä valtiosta on jo lähtökohtaisesti kunnallisen itsehallinnon periaatteiden vastainen. Kunnalla on ja pitää olla niin kutsuttu yleinen toimivalta, oikeus ottaa huolehtiakseen mistä tahansa paikallisesti yhteisestä ja tärkeästä tehtävästä. Paikallinen merkitys ja kunnan omat resurssit ovat ratkaisevia rajanvedossa, Erkki Mennola korostaa.

Mennola sanoo, että tehtävien riisumisen yhteydessä puhutaan tosiasiasa niistä tehtävistä, jotka ovat valtiollisen päätöksenteon tuotteita, valtion tehtäviä, jotka sitten on laila siirretty käytännössä kuntien toimeenpantaviksi.

- Valtakunnallisen terveydenhuoltojärjestelmän tai koululaitoksen pyörittäminen ei tosiasiasa ole kunnallinen tehtävä. Kunnan velvollisuutena yleisen toimivaltansa nojalla on sen sijaan yrittää kaikin tavoin huolehtia siitä, että paikkakunnalla on hyvät terveydenhuollon ja koulutuksen palvelut.

Kunta voi Mennolan mielestä olla esimerkiksi terveydenhuolto-olojen kehittämiseksi mukana monessa asiassa: käynnistää ja

suunnitella hankkeita, omistaa rakennuksia, mennä mukaan yhtiöihin, huolehtia asunto-oloista ja kaikesta, millä omaa paikkakuntaa tehdään paremmaksi.

- Näin toimivat kunnat monessa muussa maassa, vaikka eivät itse hoidakaan terveydenhuollon järjestelmää. Sen sijaan kunnan ei tarvitse eikä mielestäni edes pidä olla laitosten käytännön toiminnan pyörittäjiä. Kuntien vastuulla nyt oleva suomalainen terveydenhuoltojärjestelmä on kansainvälinen kummajainen, joka sopii kyllä riisuttavaksi, dosentti tähdentää.

Mennola kuitenkin muistuttaa, että täysin toinen juttu on sitten se, onko nykyisistä sote-suunnitelmista parannukseksi.

- Ne uhkaavat pikemminkin tuhota lopullisesti kuntien oman talouden. Todellinen vaihtoehto olisi vasta siirtyminen vakuutus pohjaiseen terveydenhoitoon Sveitsin ja Hollannin esimerkin mukaisesti, dosentti väittää. •

➔ *Lue lisää KAKS.fi:*

Mitä muuta Erkki Mennola aiheesta sanoo?

Hallintotieteen tohtori, dosentti Erkki Mennolan kirja *Idea kunnasta* julkaistiin syksyllä kuntaväen pyynnöstä pdf-näköisteoksena.

Porin Aino-Maija Luukkonen:

Askel väliportaan hallinnon suuntaan

Isotkin kunnat joutuvat "kahden sote-kuntayhtymän loukkuun" eli sote-alueen ja tuotantokuntayhtymän loukkuun, sanoo Porin kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkonen arvioidessaan sote-ratkaisua.

- Asian kanssa on tietysti elettävä, jos malli hyväksytään esitettyssä muodossaan. Toivotavasti kyetään luomaan sellainen ohjausjärjestelmä, jossa uudet kuntayhtymät kuuntelevat kuntia paremmin kuin nykyiset sairaanhoitopiirien kuntayhty-

mät, Luukkonen korostaa.

Rahoitusmallista ja rahoituksen tasosta ei ole tässä vaiheessa tietoa.

- Siksi ei voida myöskään sanoa, tulevatko valtionosuudet kulkemaan peruskuntien kautta vai suoraan järjestämisvastuussa olevalle toimijalle - tai kuinka paljon tuleva malli muuttaa sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannustasoa.

Mikä sitten on tulevaisuuden kunta tällaisen ratkaisun jäljiltä?

- Mielestäni uudistus on iso askel väliportaan hallinnon suuntaan. Suomalaisilla kunnilla on kansainvälisesti tarkastellen ollut hyvin laaja tehtäväkenttä. Nyt ollaan menossa vaikkapa eurooppalaisessa tarkastelussa "normaalimpaan" moodiin, mutta suomalaisille kunnille asia herättää ymmärrettävästi monia pelkoja, Aino-Maija Luukkonen sanoo.

Hän arvioi, että päätösvalta etäännyttäväksi ja budjetista häviää aimo siivu oman oh-

jattavuuden ulottumattomiin.

- Kuitenkin tulee muistaa, että uudistuksella pyritään yhdenvertaisuuteen sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudessa eli uudistusta on implementoitava kuntalaisten, asiakkaiden ja potilaiden etu edellä.

Luukkosen mielestä on sääli, jos sote-uudistus estää kuntarakennemuutoksen toimeenpanon.

- Päinvastoin sen pitäisi samalla ajaa kuntarakennemuutosta voimallisesti eteenpäin.

Sote-solmun aukaisijat

Pidän työpöydälläni Polemiikki-lehtien ohella yhtä Kuntalehteä muistimerkinä. Se on kahden vuoden takaa. Kannessa silloinen ministeri Marina Guzenina-Richardson sanoo: ”Aukaisin Sote-solmun”. Tiedämme kuinka kävi. Umpisolmuun jäi. Ministeri lähti.

Kun sitten hallituksen päähanke, kuntauudistus, karahti rytinällä karille, keskityttiin taas sote-uudistukseen. 80 kuntaa muuttui opposition tuella viideksi sosiaali- ja terveystalueeksi. Viimeisin linjaus on, että palvelujen tuotanto annetaan korkeintaan 19:lle, noin maakunnan kokeiselle alueelle. Tuskin tämäkään on uudistuksen pääteasema.

Yksiportaisesti, vain kuntien rajoja siirtelemällä, ei nykyisiä kuntien tehtäviä voi järjestää. Tässä mielessä sote-uudistus on oikeilla linjoilla. Mutta asiakaslähtöisyydestä ei ole vielä tietoa. Rahoitusmallikin tulee vielä justeerattavaksi.

Demokratia on toinen kysymys. Sote-mallissa sitä on hankala hoitaa tyylipuhtaasti. Suoraa kansan mandaattia ei ole järkevä rakentaa viidelle vain yhtä toimintoa varten perustetulle alueelle. Sen sijaan noin 19 kansanvaltaista aluetta istuisi perustuslakiinkin.

Merkittävimpien palveluiden järjestämistä vastuu voi yleisemminkin olla korkeintaan 19 alueella. Tämä käy ohjeeksi myös toisen asteen koulutuksen tulevaisuuteen.

Kansa jättäisi kuntien kontolle noin kolmanneksen niiden nykytehtävistä. Tästä piirtyy kuvaa myös tulevaisuuden kuntaan. Se on nykyistä selvästi kevyempi. Se ei enää ole laituskunta, vaan pikemminkin hyvän elämän puitteiden luoja ja lähiyhteisö.

Tutkijat ovat prosessissa valittaneet muiden ohella, että heidän ääntään ei ole kuultu. Kantoja yleensä kerrotaan hallituksen jo tekemiin esityksiin, mutta luovaa ideointia ennen päätöksentekoa odottaisi enemmän.

Keväällä oli täydellinen hetki, kun sote-uudistus lanseerattiin, mutta todellinen sisältö oli vielä auki. Kuinka moni tutkija käytti tilaisuutta hyväkseen?

Toki poliittisten päättäjien käytäntö on tiedossa. Mikäli tutkimustieto ei tue päätöksentekijöiden enemmistön kantaa, sitä ei oteta huomioon.

Vaikuttavuutta saadakseen tutkijoiden onkin markkinoitava päättäjille tutkimustuloksiaan ennakoivasti. Ja ratkaistava päättäjien ongelmia. Ne eivät lopu.

Antti Mykkänen
 päätoimittaja

*Kakes on
 myös
 facebookissa.*

polemiikki⁴/2014

Pääkirjoitus **3**

Ajassa:

Maahanmuuttajat kotoutuvat parhaiten arjessa kantaväestön kanssa **6**

Vuoden Lempo -arvonimi maahanmuuttajaperheelle **9**

Tietokaks:

Mikael Jungner: Sattuman kautta maailmaa tarkasteleva ei ylläty kun yllättyy **11**

Teema: syrjäytyminen

Köyhyydestä kohti pärjäämistä **14**

Tutkija Maria Ohisalo: Ruoka-apu on tullut jäädäkseen **17**

Vantaalla rakennetaan Yhteistä pöytää **20**

Kolumni:

Kaikkein paras kirjailijakoulu **21**

Palvelusetelit käyttöön myös vanhusten hoivassa **22**

Kuntatutkijat kriittisinä **24**

Tätä tutkin:

Kotihoidon asiakkaiden kodit kuin matkustajakoteja **26**

Numerotauki **27**

Lopuksi väitän **28**

Kuinka viihtyy Kuljussa Sanen perhe? SIVU 9

Mikael Jungner kirjoitti Polemia-sarjaan kirjan sattumasta. SIVU 11

Kohdatuksi tuleminen saa aikaan käänteen elämässä. SIVU 14

Ruoka-apu kaipaa rinnalleen jalkautuvaa sosiaalityötä. SIVU 17

kuvat Merja Ojala

Kuka kehtaa väittää ja mitä?!
Lue takakannesta ja ota kantaa.
kaks.fi
Käytä puheenvuoro.

Polemiikki on Kunnallissalan kehittämissäätiön tytäryhtiön Pole-Kuntatieto Oy:n neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti. Polemiikin levikki on 23 200. Julkaisija Pole-Kuntatieto oy c/o Kunnallissalan kehittämissäätiö, Fredrikinkatu 61, 00100 Helsinki, toimisto@kaks.fi
Päätoimittaja: Antti Mykkänen Toimitusneuvosto: Antti Mykkänen, Veli Pelkonen, Eeva-Liisa Hynynen ja Minna Ruusinen.
Toimitus ja ulkoasu: Miks' eil Oy, Huvilakatu 17, sisäpiha, 00150 Helsinki 040 5408494, miksei@kaks.fi
Paino: Kirjapaino Uusimaa ISSN 1455-6022. Aikakauslehtien Liiton jäsenlehti.

Vastuuta sydämellä

Uusi julkiselle sektorille suunnattu *Vastuuta sydämellä* -palvelumallimme täydentää perinteistä perintäpalvelua. Toiminnan ytimessä on yhteiskuntavastuun kantaminen yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Palvelumalliin kuuluu ohjausvastuun jakaminen, nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja velallisasiakkaiden elämänhallinnan tukeminen.

MAAHANMUUTTAJAT KOTOUTUVAT PARHAITEN ARJESSA KANTAVÄESTÖN

Vuonna 1990 Suomessa asui **64 922** ulkomailla syntynyttä. Vuoteen 2013 heidän määränsä on kasvanut **469 prosenttia**.

KANSSA

*Työvoimaa tarvitsevien kuntien kannattaa olla valppaina omasta
vetovoimastaan myös monikulttuuristen perheiden kannalta.
Näin osoittaa Siirtolaisuusinstituutin pian valmistuva tutkimus.*

Suomessa asui viime vuonna **207 511** ulkomaan kansalaista. Se on **4 prosenttia** koko väestöstä.

Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksessa käy ilmi, että maahan ja kuntaan muuttaneista voidaan pitää kiinni, vaikka kerran lähtenyt voi lähteä herkästi uudestaan.

Ihmissuhteet ja työ ovat edelleen kärkeä saapumiselle ja lähtemiselle. Jopa 70 prosenttia tänne tulleista on saapunut parisuhdesyistä.

Olen onnellinen, koska minulla on työ, puoliso, asunto, turvallinen maa ja hyvät työstävät.

(N/Venäjä / 53 v.)

– Valtaosa tutkimuksen maahanmuuttajista viihtyy Suomessa hyvin, eikä halua muuttaa täältä pois. Kunnissa ja ylipäättään Suomessa tyytyväisimpiä ollaan turvallisuuteen, rauhallisuuteen ja hyvään sosiaaliturvaan. Tyytyväisimpiä korkeaan hintatasoon ja työnsaantimahdollisuuksiin. Eniten kritiikkiä saavat maahanmuuttajien työllistämispalvelut ja suomen kielen opetus, sanoo tutkija **Heli Sjöblom-Immala** Siirtolaisuusinstituutista.

Sjöblom-Immalan mukaan työllistämistä ja muuta kotouttamista ei saa jättää pelkästään suomalaisen puolison harteille. Kuntien pitää ottaa päävastuu näistä palveluista, vaikka suomalaisen kanssa perheen perustaneen verkosto onkin parempi kuin yksin tänne tulevien.

Kunnat ovat suurimpia työllistäjiä - myös maahanmuuttajille erittäin merkittäviä esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla tai muun muassa koulunkäynnin avustajina sekä kieltenopettajina. Sjöblom-Immala listaakin keinoja, joilla pitää kiinni näistä työntekijöistä:

– Heti maahantulon alussa tarvitaan tehokas kotouttaminen ja riittävän perusteellinen kielenopetus. Kielikursseja on järjestettävä myös ilta-aikaan, jolloin työssäkäyvillä on mahdollisuus osallistua niihin. Toisaalta työnantaja voisi panostaa ja antaa mahdollisuuden kielinoppimiseen työaikana. Myös mentorin käyttäminen maahanmuuttajan perehdyttämisessä on hyvä keino.

Mahdollisimman nopea kotoutuminen ja työllistyminen ovat hyvästä sekä yksilön oman hyvinvoinnin että yhteiskunnan kannalta.

Kuntien ei myöskään pitäisi asuttaa kaikkia maahanmuuttajia samalle alueelle, ettei syntyisi liian eriytyneitä asuinalueita ja sen myötä sosiaalisia ongelmia.

Maahanmuuttajien keskinäinen kanssakäyminen ja siihen soveltuvien tilojen järjestäminen on luonnollisesti tärkeää. Parhaiten he kuitenkin kotoutuvat, kun ovat arjessa kantaväestön joukossa. Myös maahanmuuttajien ja kantaväestön yhdessä tekeminen lisää ymmärrystä puolin ja toisin.

Tutkimuksen tekijän yllätti lähinnä se, että useimpien lähtömuuttoa harkinneidenkin suunnitelmat ovat niin

Ylisuuret tuloerot, johdon tolkkumat ansiotulot sekä järjestelmä, joka suosii em. vääristymiä, konsulttivetoinen demokratia, varojen haaskaminen ”kehittämisen kehittämiseen” ja kaikenlaisiin turhanpäiväisiin projekteihin (ml. EU hankkeet ja rakennerahastot ym.) samalla kun resursseja ei riitä perustehtävien hoitoon. Kuninkaan uudet vaatteen tulee mieleen.

(N/Viro / Pirkanmaa / 63 v.)

Voi uskoa ihmisiä, kun ne kertovat että ne hoittavat asian. Luottamuus on minulle keskeinen. Rauhallinen paikka Suomi on.

Ja hyvät ihmiset.

(M/Turkki / Helsinki / 36 v.)

epämääräisiä ja epävarmoja sekä muuton ajankohdan että muuttokohteenkin suhteen.

– Pääasiassa sekä suomalaiset että maahanmuuttajavastaajat, jotka ulkomaille harkitsevat muuttavansa, suunnittelevat muuttoa maahanmuuttajapuolison syntymämaahan

Sjöblom-Immala on hyvä, että yli 80 prosenttia ei suunnittele lähtevänsä Suomesta. Asettuminen ainakin toistaiseksi Suomeen näyttää neljälle viidestä selvältä. Vähiten muuttosuunnitelmia on virolaisilla ja venäläisillä, eniten turkkilaisilla ja thaimaalaisilla.

Esimerkiksi Iso-Britannia ja Suomi ovat samankaltaisia maita, mikä saattaa hillitä haluja lähteä pois Suomesta. Toisaalta taloudellinen tilanne vaikuttaa kuitenkin muuttoihin, eikä työllisyys Iso-Britanniassakaan ole tällä hetkellä hyvä.

– Kuntien välinen muuttoliike näyttää suuntautuvan erityisesti Helsinkiin ja muualle pääkaupunkiseudulle, mikä ei tietysti ole hyvä suuntaus muun Suomen ja erityisesti pienten kuntien kannalta.

Korkea hintataso, ilmasto ja byrokratia ovat taas työntäviä asioita, joita on vaikeaa tai mahdotonta muuttaa. Niitä väkevempiä työntäjiä ovat kotikävä ja sukulaiset.

Ulkomailla syntyneitä on **304 279** henkeä, mikä vastaa **6 prosenttia** koko väestöstä.

Tyytymättömyys kohdistuu lähinnä tämänhetkisen taloustilanteen aiheuttamaan kuntien säästölinjaan, jossa ainakin omassa kunnassani tehdään välillä mielestäni vääräsuuntaisia linjauksia.

(N/Viro/Uusimaa/27 v.)

Monikulttuurista perhettä suunnitteleville tutkija osaa luetella jäämisen kannalta hyviä puolia.

– Suomeen kannattaa jäädä, jos arvostaa sellaisia perustavanlaatuisia arvoja kuin turvallisuus, rauhallisuus, luonnonläheisyys ja hyvä sosiaaliturva. Näiden rinnalla epäedullisen ilmaston kaltaiset tekijät ovat pikkujuttuja.

Kantaväestönkin pitäisi kuitenkin panostaa ennakkoluulojen ja stereotyypioiden vähentämiseen ja maahanmuuttajien kohtaamiseen yksilöinä, tutkija usuttaa. – Kotoutumisesta puhutaankin kaksisuuntaisesta vuorovaikutuksesta, jolloin kantaväestö ja maahanmuuttajat ovat avoimia kohtaamaan toisiansa niin työkavereina, ystävinä kuin naapureina, Heli Sjöblom-Immalan sanoo. •

➔ *tutkimusta rahoittaa KAKS.*

Terveydenhuolto, koulujen jatkuva lakkauttaminen, vanhusten hoito.

(N/Venäjä/Kanta-Häme/40 v.)

Lempäälä otti omakseen:

VUODEN LEMPO –ARVONIMI MAAHANMUUTTAJA- PERHEELLE

Piirpauke-yhtyeessä tutustuneet Ismaila ja Outi Sané ovat jo pitkään asuneet senegalilais-suomalaisena perheenä Lempäälän Kuljun Palomäessä.

Vuoden Lempo -arvonimen pariskunnalle valitsi monien eri yhdistysten muodostama toimikunta. Samalla tehtiin historiaa: ensimmäisen kerran Suomessa maahanmuuttaja sai kunnallisen palkinnon.

Nyt elämä on kiireistä. Monikulttuurisen perheen vanhemmat ja lapset vaikuttavat monella taholla.

Outi-äiti opettaa kanteleensoittoa Nokian ja Tampereen kaupungin palkkalisioilla kansalaisopistojen viidesssä pisteessä kaikkiaan neljällä paikkakunnalla. Isä kiertää maata ja maailmaa edelleen Piirpauken rummuissa, mutta myös muun muassa tanssipedagogina.

Vanhemmilla on myös Senfi-niminen yhtye. Koska nimenomaan illat ja viikonloput ovat yleisintä esiintymisaikaa, koko perhe on harvoin yhtä aikaa koolla.

– Ei sitten niin lainkaan, Outi vakuuttaa, kun tulee puheeksi, onko Sanén perhe harkinnut muuttoa esimerkiksi pääkaupunkiseudulle.

Marraskuisena viikonloppuna isä soitti Tampereen Jazz Happeningissa, äiti veti kanteleleiriä Akaassa ja kuopus oli viikonloppuna turnauksessa Uudessakaupungissa ja tytär Turussa. Monikulttuurisuus on varsin konkreettistakin tässä perheessä, ei vain kehystä.

– Tällaista meidän elämämme on, äiti päivittelee kaiken keskeltä.

Ismaila tuli Piirpauken kanssa Suomeen ensimmäistä kertaa 1989 ja oli viettänyt pitkiä aikoja Espanjan ja Suomen välimaastossa. Pariskunta oli ensin hyviä ystäviä ja ajan myötä ystävyydestä jalostui rakkaus ja perhe.

Sanét aloittivat perheen eheyttämisen ja toivat Suomeen Ismailan teini-ikäiset lapset. Perhe perustettiin vuonna 1999 Lempäälään. Seuraavana vuonna muutti Ismailan poika Espanjasta ja tytär Senegalista siitä vuoden päästä. Vain vanhin poika jäi Senegaliin.

– Etsimme lapsille suojaisia ympyröitä. Pääkaupunkiseutua pienemmässä kunnassa olisi ehkä helpompi kasvaa ja

jatkuu >

”Kaikki meni niin kuin suunnittelimme! Lempäälä valikoitui kodiksi nopean elinkeinoasiamiehen vuoksi.”

jatkettu >

saada kavereita. Samalla mietimme, miten työmatkamme luonnistuvat.

Tampereen seudulta on noin kaksi tuntia yli 3,5 miljoonan ihmisen luo. Lentokenttä on 20 minuutin päässä ja Helsinkiin vie moottoritie puolessatoista tunnissa.

- Yksimielisesti päätimme muuttaa ”maalle” Tampereen kehyskuntaan, Outi kertoo.

Lasten suomen kielen opiskelu tapahtui Tampereella ja sen jälkeen käytiin normaalit opiskelut. Nyt 27-vuotias poika on vakituisissa töissä metallimiehenä Helsingin kaupungilla ja tytär asuu kolmen lapsen kanssa kosmetologina Tampereella.

- Kaikki meni niin kuin suunnittelimme! Lempäälä valikoitui kodiksi nopean elinkeinoasiamiehen vuoksi.

- Laitoimme sähköpostiviestejä

Tampereen ympäryskuntiin. Nopein oli Lempäälän elinkeinoasiamies, joka työkiireittensä vuoksi hankki meille konsultin kunnasta, joka hankki ensimmäisen asunnon ja esitteli eri toimijoille. Perustimme yhtyeemme lisäksi toiminnimen ja perheen uuteen kuntaan. Ja nyt 15 vuoden kuluttua emme haluaisi yhä edelleenkään muuttaa täältä pois, Outi kertoo.

- Ismaila on casamancelainen, minä olen keskisuomalainen, mutta lapset ovat ilmoittaneet olevansa kuljulaisia!

Perheen kolme nuorinta lasta, tytär Aminata eli Ami ja pojat Lamine Sire sekä yhdeksänvuotias kuopus Alabatou, käyvät peruskoulua. Kaikki ovat juniorikoripalloilijoita Tampereen Pyrinössä ja soittavat kanteletta Lempäälän helkanuorissa, joita Outi vetää. Kaustisellakin on esiinnytty. •

Filosofiaa, psykologiaa ja politiikkaa harrastava kansanedustaja, oikeustieteiden liseniaatti Mikael Jungner on kirjoittanut sattumasta.

MIKAEL JUNGNER:

**Sattuman kautta
maailmaa tarkasteleva**

EI YLLÄTY, KUN YLLÄTTY

jatkuu >

jatkunu >

Kunnet eivät Mikael Jungnerin mukaan opi toisiaan matkimalla eivätkä myöskään tiukalla sääntelyllä. Kokeilukulttuuri on tehokas keino hyödyntää onnekasta sattumaa.

Jotta onnistuttaisiin, tarvitaan erilaisuutta ja monipuolisuutta: asiantuntijoita kuten soininvaaroja, suostuttelijoita kuten kataisia ja sosiaalisia aktivisteja kuten kanervia vähän joka kuntaan. Opimme ja hyödyimme toisinaajatteliijoista, kuntapäätäjän tai yritysjohtajan kannattaa muistaa.

Ikääntymisestä ruikuttaminen kannattaisi kääntää strategiseksi mahdollisuudeksi. Eikä tekisi pahaa, vaikka keksittäisiin pistää opiskelijoista koostuva kesätyöntekijäjoukkue vastaamaan uimahallin hoidosta, markkinoinnista ja kehittämisestä, Jungner suosittaa.

Mikä on oman elämäsi paras sattuma? Miksi?

– Tyttäreni äidin tapaaminen. Kun kuuntelen tyttäreni puheita, en koskaan lakkaa ihmettelemästä, miten olen voinut olla mukana noin hurmaavan olennon syntymisessä.

Mikä psykologiassa ja filosofiassa Sinua kiinnostaa, miksi niitä harrastat?

– Ihmisen mieli on niitä viimeisiä tutkimmattomia paikkoja maapallolla. Psykologia ja filosofia ovat työkaluja tutustua ihmisen mieleen. Tai siis omaani. Mitä enemmän ihmiset ovat vilkkaassa vuorovaikutuksessa, sitä tehokkaamman dynaamisen systeemin eli keskinäisriippuvaisen järjestelmän he muodostavat.

Tämä taisi päteä myös eduskuntaa edeltävissä työpaikoissasi, vai?

– Kyllä. Microsoftia oli ehkä helpoin

yrittää ymmärtää. Yleisradion sisäiset vuorovaikutukset opin hahmottamaan joten kuten. SDP:n kentän aivoitukset sen sijaan yllättävät minut edelleen – hyvässä ja pahassa.

Miten sattuman kautta maailmaa tarkasteleva eroaa muista maailman tarkkailijoista?

– Sitä ei ylläty kun yllättyy. Lisäksi maailma näyttää toivorikkaammalta. Koskaan ei tiedä mitä mahtavaa tapahtuu huomenna.

Oletko sattumoisin huomannut, kuinka sattumanvaraisiksi säät ovat viime vuosina muuttuneet?

Vai onko se sittenkään sattumaa?

– Minusta säätiedotukset pitävät nykyisin melkein aina paikkansa. Se on vähentänyt elämän yllättävyyttä. Hieno juttu, vaikka saakin olon haikeaksi. Ennen oli mielenkiintoisempaa. Kun sääennusteisiin ei voinut luottaa.

☐ sittelet myös sattuman guruja. Aalto-yliopiston filosofi **Jukka Järvillehto** on sitä mieltä, ettei ihmisen mieltä voi sijoittaa vain pään sisälle, vaan myös toimintaympäristöön. Amerikkalaisprofessori **Daniel Dennett** esitteli 1990-luvun päätteeksi mallin ihmismielen toiminnasta ja tietoisuudesta. Hänen mukaansa mieli ei ole ruumiista ja aivoista erillinen kokonaisuus. **Jukka Helttula** tekee väitöskirjaa sattuman yhteiskunnallisista ulottuvuuksista.

Mitä muuta kirjallisuutta kuin oma opuksesi sattumasta kiinnostuneen kannattaisi aivan alkuun lukea, jollei satu olemaan alan opintoja takana?

– **Nassim Taleb**. Ehdottomasti. Antifragile eli Antihauras on huipputeos. Ja kyllä, hieman oudolla tyyllillä kirjoitettu. Kuten useat mestariteokset ovat.

Onko taloudellisesti surkea nykyaika otollisempaa riskille, ketteryydelle ja sattumalle kuin hyvät ajat? Miksi?

– On. Silloin kun menee huonosti, vaatii pärjääminen osaamisen lisäksi onnea. Hyvinä aikoina pärjäävät kaikki, jotka osaavat. Myös ne, joita onni ei potki.

Pokerissa ja yrittämisessä tarvitaan riskinottoa, muuten ei suju.

Ottaako suomalainen päättäjäriskejä, pitäisikö?

– Ei ota. Ehkä se on hyväkin. Se tekee maailmasta ennustettavamman. Toisaalta täysin riskitön elämä johtaa väistämättä kuihtumiseen. Niin yksilö- ja yritystasolla kuin kansakunnassakin.

Sattumaan voi vaikuttaakin eikä vain odotella niitä: miten asenne ja onnekkuus korreloivat?

– Ne korreloivat täysin. Ei ole olemassa onnekkaita ihmisiä. On vain ihmisiä, joiden asenne avaa onnelle oven tulla. Ja sitten on niitä ihmisiä, jotka eivät anna onnelle edes mahdollisuutta. Tämä on tutkittu juttu.

Onko Sinulla sattumoisin uutta kirjaa putkessa? Mistä aihepiiristä?

– Haluaisin kirjoittaa kirjan naisista, mutta se vaatii vielä kyllä hiukan lisää paneutumista aiheeseen. Ja roppakaupalla rohkeutta julkaista sen, mitä luulen aiheesta ymmärtäväni. •

Muista seurata
uutisia osoitteessa:
KAKS.fi

POLEMIA-SARJASSA PIAN SATA JULKAISUA

Kunnallisan kehittämissäätiön kustantama Polemia-sarja herättelee pian sadalla opuksella ajatuksia kunnille tärkeistä strategisista aiheista.

Ensimmäiset julkaisut vuodelta 1992 olivat vuotuisen mielipidetiedustelun ensi raportti Kansalaismielipide ja kunnat – Ilmapuntari sekä Erkki Mennolan Idea kunnasta.

Sen jälkeen mukana on ollut mm. poliitikkoja, tutkijoita ja viranhaltijoita kuten Terho Pursiainen, Eero Ojanen, Erkki Pystynen, Martti Sinisalmi, Pertti Hemänus, Jorma Hämäläinen, Pekka Sauri, Esko Aho, Markku Lehto, Pasi Holm, Sami Borg, Matti Wiberg, Jussi-Pekka Alanen, Wille Rydman ja Yrjö Hakanen.

Mikael Jungner on työskennellyt mm. pääministeri Paavo Lipposen erityisavustajana, Microsoftissa vastaamassa tietoyhteiskuntasuhteista Suomessa ja Baltiassa, Yleisradion toimitusjohtajana, SDP:n puoluesihteerinä ja nykyisin kansanedustajana.

Lataa tästä:

Mikael Jungner: Sattuma, tahto ja kohtalo,
Kunnallisan kehittämissäätiön
Polemia-sarja 95, 2014

PAKETTI- KAUPALLA

ENERGIAN- JA RAHANSÄÄSTÖÄ.

L&T auttaa, kun kunnan palvelut kaipaavat kustannus- ja energiatehokkuutta.

Tarjoamme tehokkaita ratkaisuja kuntien kiinteistöjen ylläpitoon. Meiltä kannattaa kysyä apua palvelujen nykytilan kartoitukseen, mitoitukseen ja kustannuslaskentaan sekä kehitysehdotuksia. Suunnittelemme palvelupaketit aina kunnan tarpeiden mukaisiksi ja kehitämme palveluita jatkuvasti entistäkin paremmiksi.

Pidämme vuosikymmenien kokemuksella kiinteistöt kunnossa, siisteinä ja energiatehokkaina sekä käyttäjille turvallisina ja viihtyisinä.

Voimme ylpeänä todeta, että L&T:n palvelut ovat ympäristöystävällisyyden ja energiatehokkuuden edelläkävijöitä.

Ota yhteyttä ja kysy L&T:n palveluista!

Kuntapalveluratkaisut, Petteri Paananen, puh. 050 385 6170

www.lassila-tikanoja.fi

- ▶ JÄTEHUOLTO JA KIERRÄTYS
- ▶ KIINTEISTÖHUOLTO JA -TEKNIikka
- ▶ SIIVOUS JA TUKIPALVELUT
- ▶ VIEMÄRIHUOLTO
- ▶ VAHINKOSANEERAUS
- ▶ PROSESSIPUHDISTUS
- ▶ YMPÄRISTÖRAKENTAMINEN

teksti | Pirjo Tuusa kuvat | Merja Ojala

Köyhyydestä KOHTI PÄRJÄÄMISTÄ

Kohtaamisen kokemus tukee irtoamista köyhän roolista, tutkijat vahvistavat.

Mikä on olennaista köyhyydessä?
- Se, että tyypit kokevat olevansa kuin pienessä supussa, tutkijatohtori **Anna-Maria Isola** sanoo.

Hän toivoo, että mahdollisimman moni pääsisi pois ”supusta” ja voisi antaa panoksensa kansalaisyhteiskunnan toimintaan.

Isolan köyhyydetutkimus ”Syrjäytymisestä selviytymiseen” ei ole kerto-
mus ruusutarhasta.

- Oli haasteellista löytää selviytymistä. Meidän yhteiskuntamme ei ole enää sellainen, että se nostaisi yksilön köyhyydestä ketterästi ylös, selviytymään. Pienituloisuus pitkittyi, Anna-Maria Isola toteaa.

Hän tutki 147 kansalaista, jotka osallistuivat köyhyyttä käsittelevään kirjoituskilpailuun vuonna 2006. Mi-

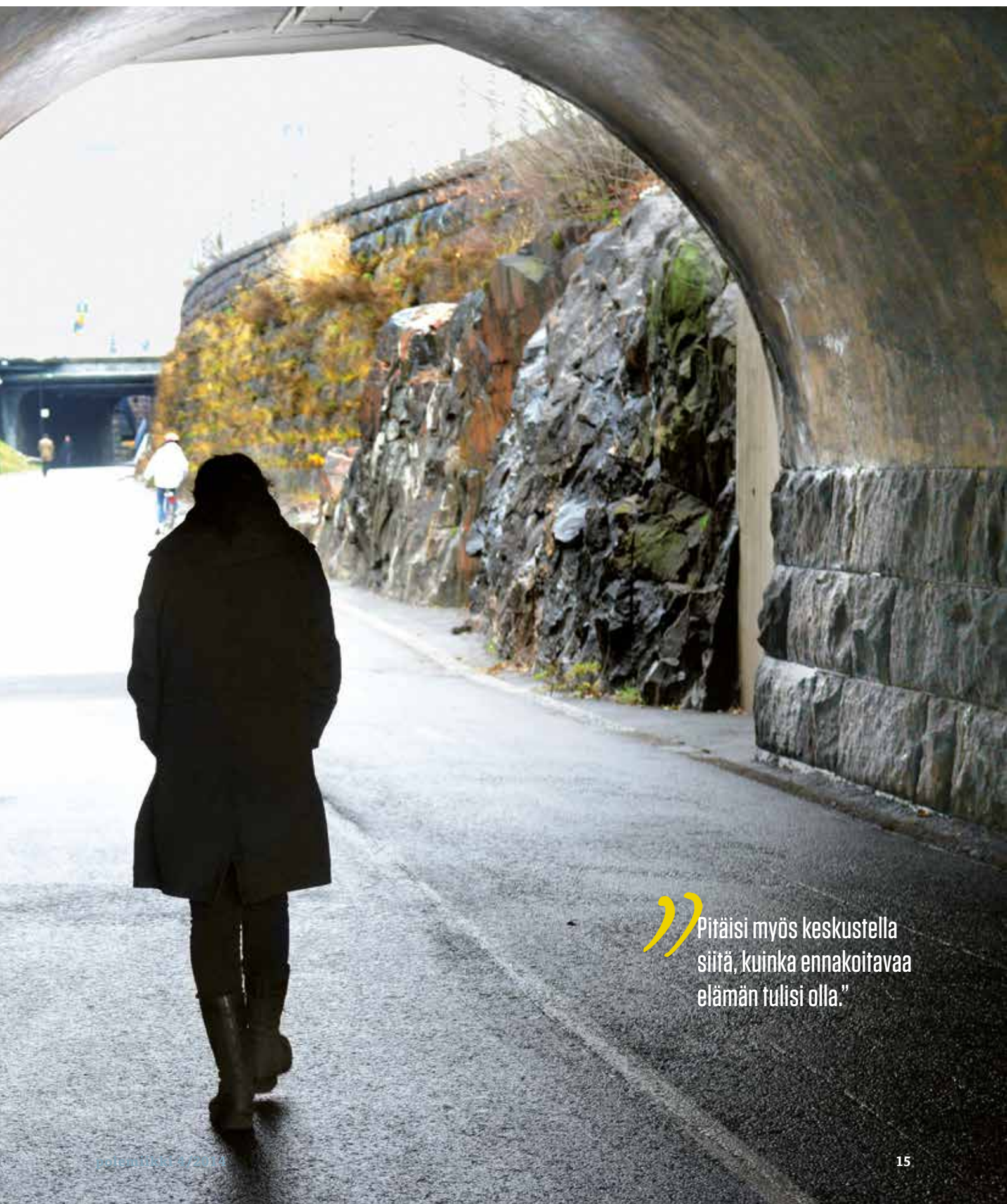
tä heille kuului vuonna 2012? Mukana tutkimuksessa oli myös 20 diakoniarahastosta apua hakenutta henkilöä.

Suurin osa tutkimusvastauksista oli kirjallisia, mutta Isola myös haastatteli 30 kansalaista. Tutkimukseen innosti osallistumaan 20 euron lahjakortti ruokakauppaan jokaiselle osallistujalle - ja kolmen kylpyläviikonlopun arvonta vastaajien kesken.

Tutkimusjoukkoon siilautui paljon varttuneempia naisia, 45-60 -vuotiaita, joiden elämässä oli kuuden vuoden aikana tapahtunut ”pienää muutosta”, vaikka taloudellinen toimeentulo ei ollut ratkaisevasti kohentunut.

- Heillä oli tunne siitä, että vapaus oli lisääntynyt ja elämänlaatu parantunut. Ei kirjoitettu niin paljon tuonpuoleisesta ja kuolemasta kuin 2006, Anna-Maria Isola kertoo.

jatkuu >

”Pitäisi myös keskustella siitä, kuinka ennakoitavaa elämän tulisi olla.”

Kokeillaan vapaaehtoista perustuloa Helsingissä!

Perustuloa kannattaisi kokeilla Helsingissä, sosiaalipolitiikan professori Heikki Hiilamo ehdottaa.

Ilman kokeilua ei Hiilamon mukaan saada koskaan tietää, pitävätkö perustulon vastustajien väitteet paikkansa.

- Yhden vasta-argumentin mukaan perustulo passivoi ja toisen mukaan ihmiset jäävät vaille viranomaisten tukipalveluita, jos rahat tulevat automaattisesti tilille. Nämä ovat vain oletuksia niin kauan kuin perustuloa ei ole kehitetty.

Perustuloa pitäisi Hiilamon mielestä kokeilla paikkakunnalla, jolla on oikeasti työtilaisuuksia. Paras kokeilupaikka olisi Helsinki.

Työmarkkinoiden ulkopuolella on pääkaupungissa iso joukko ihmisiä.

- Osallistumisen pitäisi olla vapaaehtoista. Olisi hyvä, että osallistujien joukko olisi heterogeeninen, Hiilamo toteaa.

Perustuloa on jo ehdotettu esimerkiksi omaishoitajien perustoimeentulon muodoksi.

Hiilamo on optimistinen ja uskoo perustulon vähentävän syrjäytymistä neljän seinän sisään.

- Kun antaa ihmiselle tietyn vapauden, niin töitä voisi löytyä, hän arvelee.

jatkuu > Eroja ja kohtaamisia

Tutkimusryhmää johtanut sosiaalipolitiikan professori **Heikki Hiilamo** määrittelee selviytymiselle kolme syytä.

- Keski-ikäiset naiset olivat päässeet eroon surkeista aviomiehistään tai kumppaneistaan. Lasten aikuistuminen ja pärjääminen elämässä vaikuttivat myös vahvasti selviytymisessä.

Kolmantena vaikutti sosiaalityöntekijän tai muun auttajan kohtaaminen.

- Tämä oli yllättävällä tavalla paneutunut heidän tapaukseensa ja tuonut jotain uutta. Oli tapahtunut käänne: ihminen oli kokenut tulevansa kohdatuksi ja se oli aiheuttanut myönteisen sysäyksen, Hiilamo listaa.

- Ihminen näki pidemmälle tulevaisuuteen ja koki, että hän on arvokas ja hänellä on mahdollisuuksia, Anna-Maria Isola toteaa.

Moni oli kokenut, ettei tule kuulluksi.

Onnekkaimmillaan ”supussa oleva” ihminen on kohdannut lääkärin, joka tajuaa ja ymmärtää häntä ja myös sosiaalityöntekijän, joka on osannut antaa sopivia vinkkejä. Tämä on esimerkiksi neuvonut hakeutumaan harrastuksiin ja työhön, jossa voi säädellä omaa stressitasoa.

Pienistä tuloista ei ole noustu kolmen tonnin kuukausipalkoille, mutta vapautta ja toimeentuloa on ratkaisevasti

- Yhteiskuntamme ei ole enää sellainen, että se nostaisi yksilön köyhyydestä ketterästi ylös, sanoo Anna-Maria Isola.

parantanut esimerkiksi pääsy työmarkkinatueltä työkyvyttömyyseläkkeelle.

- Tai on löytynyt oikea työ kuten siistijälle, joka sai työttömyyden jälkeensä räätäloidyn kuntouttavan työn. Siinä hän siivoamisen lisäksi kuunteli asunnottomien äijien huolia ja murheita. Se oli hänelle tärkeää, koska hän pystyi siinä antamaan oman panoksensa. Se, että voi antaa panoksensa ja

joku tunnustaa tämän työn arvon, vie ihmistä eteenpäin, Isola tiivistää.

Lisää ennakoitavuutta

Miten muuttaa maailmaa paremmaksi? Tutkija toivoisi enemmän ennakoitavuutta pienituloisten elämään.

- Paitsi, että pohditaan, millä summalla pitäisi tulla toimeen, pitäisi myös keskustella siitä, kuinka ennakoitavaa elämän tulisi olla. Nyt monien ihmisten odotusaika on kaksi viikkoa kerrallaan, kun haetaan vaikkapa toimeentulotukea. Elämää pitäisi pystyä suunnittelemaan kauemmas kuin kahden viikon päähän, Anna-Maria Isola sanoo.

Toinen toive liittyy köyhän vapautumiseen roolistaan. Moni on sopeutunut puhumaan itsestään kuin sosiaalityöntekijälle puhutaan, ongelmien kautta.

- Näitä rooleja pitäisi rikkoa. Työ olisi tietysti paras ratkaisu, mutta jos sitä ei ole, niin ihmisen olisi hyvä tehdä jotain yhteiskunnallisesti konkreettista, niin kuin moni jo tekeekin. Ihmistä kannattaisi jeesata löytämään oma kansalaistoiminnan lajinsa, tutkija sanoo. •

VTT Anna-Maria Isolan ja professori Heikki Hiilamon tutkimus ”Syrjäytymisestä selviytymiseen” valmistuu talvella 2015.

➔ *tutkimusta rahoittaa KAKS.*

Kun ajattelen elämäni viimeisen kuukauden aikana, olen tuntenut itseni:

*tyytyväiseksi
elintasooni*
jatkuvasti
9,1 %
melko usein
22,7 %

*tyytyväiseksi
henkiseen terveyteeni*
jatkuvasti
26,1 %
melko usein
40,9 %

yksinäiseksi
jatkuvasti
9,1 %
melko usein
15,0 %

nälkäiseksi
jatkuvasti
6,7 %
melko usein
15,1 %

teksti | Pirjo Tuusa kuvat | iStockphoto ja Merja Ojala

Leipäjonotutkija Maria Ohisalo:

Ruoka-apu on tullut jäädäkseen

*Ylijäämäruoan jakeluun
turvautuu joka viikko
yli 20 000 ihmistä.*

Ruokakassi on tarpeellinen laastari, joka auttaa hetken, tutkija **Maria Ohisalo** määrittelee.

Hän toivoo, että ruoka-avun jakelupisteissä tarjottaisiin myös jalkautuvaa sosiaalityötä ja muuta apua niin kunnalta, Kelasta, velkaneuvonnasta kuin TE-toimistosta.

Maria Ohisalo ja kumppanit ovat tutkineet leipäjonossa kävijöiden taustaa, heidän hyvinvointiaan, palveluiden ja tulonsiirtojen käyttöä, jonotukseen liittyvää stigmaa eli häpeää, jonottajien luottamusta muihin ihmisiin ja jär-

jestelmään sekä ruoka-avun jakotapoja eri maissa.

Osa jonottajista käänsi selkänsä tutkijoille, mutta 3 474 ruoanhakijaa vastasi kyselyyn. Mukana Itä-Suomen yliopiston tutkimuksessa oli jakelupisteiden asiakkaita 11 kunnasta ja kirkon diakonia-avun saajia.

Tutkimustulokset kumosivat ruoka-avun käyttäjiä koskevia yleisiä väittämiä.

Ruokajonossa ei seiso hulttioita, maahanmuuttajia ja uusavuttomia, vaan väki on pääasiassa keski-ikäistä ja iäkästä.

40 prosenttia on työttömiä ja 40 *jatkuu >*

ihmisiin voi luottaa
täysin samaa mieltä

12,8 %

jokseenkin samaa mieltä
33,9 %

pärjään elämässäni
täysin samaa mieltä

26,7 %

jokseenkin samaa mieltä
38,0 %

*saan kaupungilta riittävästi
tukea, apua ja palveluita*
täysin samaa mieltä

16,1 %

jokseenkin samaa mieltä
20,5 %

*saan ystäviltä ja sukulaisilta
taloudellista tukea tarvittaessa*
täysin samaa mieltä

18,8 %

jokseenkin samaa mieltä
23,5 %

*tunnen itseni
huono-osaiseksi*
täysin samaa mieltä

18,9 %

jokseenkin samaa mieltä
30,9 %

*pystyn huolehtimaan
veloistani*
täysin samaa mieltä

27,1 %

jokseenkin samaa mieltä
19,3 %

jatkuu > prosenttia eläkeläisiä.

Yhdeksän kymmenestä on "vanha-suomalaisia" ja kymmenesosa maahanmuuttajia.

60 prosenttia jonottajista asuu yksin.

45 prosentilla vastaajista jäi käteen alle 100 euroa kuukaudessa pakollisten menojen jälkeen.

Ruoka-apu paikkaa toimeentulon aukkoja. Kaikki eivät taivu viranomaisen luukuille tai eivät osaa hakea tai kykene hakemaan virallista apua talouspulmiinsa ja muihinkaan ongelmiinsa.

- Toimeentulotukeen oikeutettuja on arvioitu olevan jopa kaksi kertaa niin paljon kuin tuen piirissä jo on, tut-

kija muistuttaa aiempien tutkimuksien tuloksista.

Sosiaalinen etäisyys kasvanut

Lähihistorian leipäjonot alkavat EU:n ruoka-avusta vuonna 1995. Maitojauhetta ja muuta ylituotantoa jaettiin köyhille. 1990-luvulla leipäjonot ja köyhät kiinnostivat mediaa ja nälästä kirjoitettiin kirjoja. Sittemmin aihe on painunut marginaaliin.

- Nykyisin ruoka-avusta puhutaan pelkästään ekologisenä kysymyksenä. Keskustelu keskittyy ruokahävikkiin. Ihmiset ovat innoissaan, kun hävikki-ruokaa annetaan hyväntekeväisyysjär-

jestöille, Maria Ohisalo toteaa.

Hän haluaa muistuttaa sosiaalipoliittisesta näkökulmasta: ruokaa noudeetaan tarpeeseen.

Moni ruoanjonottaja on pudonnut huono-osaisuuden notkelmaan. Sosiaalinen etäisyys eri väestöryhmien välillä on kasvanut. Hyväosaiset eivät tunne eivätkä kohtaa huono-osaisia ja toisinpäin: harva leipäjonolainen tunnistaa töölöläisen omistusasujan elämää.

Miten virallinen vero-Suomi kohtaa leipäjonot? Ylintä sote-auktoriteettia edustavalle sosiaali- ja terveysministeriölle leipäjonot on kiusallinen asia.

- Suomessa sosiaali- ja terveys-

Leipäjonossa odottavista vastaajista vain 22 prosenttia luotti täysin viranomaisiin.

- Miksei sosiaalityö jalkaudu leipäjonon ääreen, Maria Ohisalo kysyy.

ministeriö ei koske tikullakaan ruoka-apuun, kun Tanskassa vastaava ministeriö on tunnustanut ruokapankin olemassaolon ja avustanut sitä rahallisesti, Ohisalo kertoo.

Suomessa ruoka-apu ei ole byrokraattista

Maria Ohisalo on tutustunut ruoka-avun jakoon Euroopassa, paikan päälläkin seitsemässä maassa.

Useimmissa maissa ruoka-apu on tarveharkintaista ja liitetty sosiaalityön osaksi.

Isossa-Britanniassa sosiaalitoimesta voi saada kupongin ruokapankkiin. Ympäri Eurooppaa on sosiaalisia supermarketteja, joissa jättiketjut, kuten Carrefour jakavat myymättä jääneitä elintarvikkeita vain vähävaraisille, joille kunnan sosiaalitoimi on antanut kauppaan kortin.

- Monissa maissa on rakennettu vähävaraisille oma ruokamaailma. On eettinen kysymys, onko tämä oikea suunta, tutkija huomauttaa.

Suomessa kunta saa tehdä yhteistyötä ruoka-aputoimijoiden kanssa, mutta kunta ei voi järjestää ruoka-apua itse.

Tämän estää ministeriön mielestä perustuslain 19. pykälä, jonka mukaan julkisen vallan pitää turvata perushyvinvointi.

Kirkko on ottanut suurimman ruokavastuun

Ruoka-avulla on Suomessakin pitkä historia.

Kunnanmakasiineista on jaettu jyvää. Nälkävuosina 1860-luvulla ruokapulan torjunnassa epäonnistuttiin surkeasti.

1930-luvulla nöyrä köyhä saattoi saada kunnalta säkillisen leipäjauhoja, Kalle Päätaalo kertoo Iijoki-sarjassaan.

Sotien jälkeen lasten ilmainen koulu-ruoka oli monelle perheelle tärkeä tuki.

Ruoka-avun jakamiseen osallistuu 2010-luvun Suomessa arviolta 400-500 toimijaa. Ne työskentelevät erillään.

Yhteinen ääni puuttuu, voima, joka nostaisi köyhyysongelman poliittisten päättäjien priorisointilistan kärki-paikoille.

Suurimman vastuun ruoka-avun jaosta kantaa evankelisluterilainen kirkko. Mikään perustuslain pykälä ei estä seurakuntia jakamasta ruokaa.

Ylimääräruoasta ei tutkijan mukaan tule pulaa, koska kaupoilla on intressi päästä hävikkiruoosta eroon. EU-säännökset ovat muuttumassa siten, että ruoanjakelun logistiikkaan voi saada tukea.

Jalkautuvaa viranomaistyötä kehittämään!

Ruoka-apu toimii aika hyvin. Virallisen Suomen palvelut pienituloisille sen sijaan ovat jääneet jälkeen ajan riennossa.

- Miksei sosiaalityö jalkaudu leipäjonon ääreen? Miksei oteta koppia näistä ihmisistä, tutkija Maria Ohisalo kysyy.

Helsingin Myllypuron ja **Heikki Hurstin** jonojen lähellä voi jo aika ajoittavasti sosiaalityöntekijän. Jonossa ei jaeta toimeentulotukea, mutta tarjolla on tietoa toimeentulotuesta ja asumistuesta ja samalla voi varata tapaamisajan toimistoon.

Tämäkin on jo paljon, koska viraston soittomuuri ja lyhyet soittoajat voivat olla monelle liian korkea este.

Tutkijaa askarruttaa eniten avunsaannin keskittyminen useisiin erillisiin toimistoihin. Paljon voitettaisiin, jos asiakkaita kohdattaisiin heidän omassa

Ruoan dykkaaminen on nykyään vaikeampaa kauppojen ratkaistessa ruokahävikin muilla keinoilla.

elinpiirissään.

- Sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös velkaneuvojat, TE-toimiston ja Kelan ihmiset voisivat jalkautua leipäjonon luokse, Maria Ohisalo ehdottaa.

Työtapojen muutos voisi kohentaa monen ihmisen elämää ja palauttaa luottamusta yhteiskuntaan.

Leipäjonossa odottavista vastaajista vain 22 prosenttia oli sitä mieltä, että viranomaisiin voi täysin luottaa.

Vielä huolestuttavampi oli vastaus kysymykseen, voiko ihmisiin luottaa. Vain 13 prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa. 12 prosenttia ei luottanut ihmisiin lainkaan. •

➔ tutkimusta on rahoittanut KAKS.

Yhteisen pöydän pilotit syksyllä 2014 Vantaalla:

1. Kylmäauto ja kuljettaja järjestöjen avuksi
2. Lämpimän ylijäämäruoan jakelukokeilu kolmelle yhdistykselle ja yhdelle asukastilalle.

teksti | Pirjo Tuusa kuva | iStockphoto

Ruoka-apupaikoista kansalaistoiminnan pisteitä

Vantaalla rakennetaan Yhteistä pöytää

Vantaan kaupunki ja seurakuntayhtymä rakentavat yhdessä ruoanjakelun uutta mallia. Yhteinen pöytä lupaa ruokaa, mutta myös osallistumisen paikkoja ja lievitystä yksinäisyyteen.

Hanna Kuisma on projektikoordinaattorina Yhteinen pöytä -hankkeessa. Kaupunki ja seurakunnat ovat yhdistäneet voimansa ja hakevat ESR-rahoitusta ruoanjakelun uudelle vantaalaiselle mallille.

EU-kielen puhuminen on Kuismalle tuttua aiemmista töistä, mutta hän myös sisäistää hankkeen tavoitteet.

- Päämääränä on kansalaistoiminnan kehittäminen sekä osallistujien työ- ja toimintakyvyn parantaminen, hän kertoo.

Tavoitteena on saada hävikkiruoan jakelusta sisäänheittäjä osallistumiseen.

Avuksi haetaan ESR-rahalla kahta palkallista vapaaehtoistoiminnan koordinaattoria. Vapaaehtoisia ei löydetä ilman ponnisteluita.

Yhteisessä pöydässä työskentelevät myös seurakuntayhtymän diakoni ja kaupungin yhteisötyöntekijä ainakin osaksi.

Tavoitteena on luoda toimiva yhteistyöverkosto, jossa ovat mukana asu-

kastilat, järjestöt, seurakunnat, kaupat, kauppaketjut sekä muutkin sidosryhmät ja neuvonantajat.

Ruoka vetää mukaan toimintaan, jossa vahvistetaan ihmisten osallistumista kansalaistoiminnan, vapaaehtoistyön ja työllistämisen avulla. Luodaan myös toimintamalli ruoka-avun ja hävikkiruoan logistiikan kehittämiseksi ja jakamiseksi tarvitseville.

Käytössä on jo kylmäauto ja rakenteilla on logistiikkakeskus Soliferin entiseen tehtaaseen Vantaan Koivukylässä. Siellä toimii jo kierrätyskeskus ja tiloihin on suunniteltu kaupungin logistiikkakeskusta ja työllisyyspalvelujen pesulaa. Vieressä toimii kehitysvammaisten työllistämisyksikkö.

- Olemme ottaneet yhteyttä ruoka-kauppoihin ja jo 35 kauppa on kertonut olevansa kiinnostunut uudesta ruoanjakelumallista, Hanna Kuisma kertoo.

HOK-Elanto on luvannut hoitaa tiedotuksen myymälöihinsä. Yhteishenkilö on saatu myös Suomen Lähikauppa Oy:stä.

Yhteisöä kaivataan

Yhteinen pöytä -hanke haluaa olla toimijoiden yhdysside. Vantaalla on nykyisin seurakuntien lisäksi kymmenkunta ruokaa tavalla tai toisella jakavaa tai tarjoavaa yhdistystä. Jakelua on myös yhdessä kaupungin asukastiloista.

Luvassa on monenlaista tekemistä. Logistiikkakeskuksessa voi olla palkkatukityötä, työkokeiluja ja vapaaehtoistyötä. Seurakunnan tiloissa ja asukastiloissa voitaisiin jatkossa tarjota vapaaehtoistoita, työllistää, pitää kurseja, järjestää ruokailua ja tarjota sosiaaliryhmien palveluneuvontaa.

- Ihmisten toivotaan ruokailun avulla pääsevän mukaan yhteisöön ja kiinni elämään, Hanna Kuisma sanoo.

Edellytyksiä tähän on, koska pääkaupunkiseudun leipäjonotutkimuskin kertoo monien osallistujien arvostavan tutustumista ja keskusteluita jonossa. Erakoita lienee vähemmistö jonottajista.

Ratkaisevaa hänen mukaansa on luottamuksen saavuttaminen niin vapaaehtoisten kuin osallistujien kanssa. •

Kustannusosakeyhtiö Tammi

Leena Lehtolainen
kirjailija

Kaikkein paras kirjailijakoulu

MINUSTA OLISI TUSKIN tullut kirjailijaa ilman Outokummun kirjastoa. Sain kirjastokortin kuusivuotiaana, ja siitä lähtien olin vakioasiakas. Vaikka kotiinkin hankittiin kirjoja, oli kirjasto aarreaitta, portti uusiin maihin ja maailmoihin, tietoon ja oppimiseen. Myöhemmin siitä tuli myös ystäväpiirimme kohtauspaikka. Pääsy maailmankirjallisuuden aarteisiin rohkaisi nuorta kirjoittajaa, ja kirjojen sivuilta löytyi hengenheimolaisia. Lukeminen opetti minut kirjoittamaan.

Muiden paikkakuntien kirjastoissa käyminen sekini oli elämys, valikoima kuitenkin vaihteli. Kesäpaikoissa Vesannolla, Pielavedellä ja Juvalla sekä erityisesti mummin kotikaupungissa Kuopiossa suorastaan hamstrasin itselleni uusia kirjajystäviä. Myöhemmin opin käyttämään maakuntakirjaston kaukolainausjärjestelmää. Edelleen tunnen kihelmöintiä astuessani kirjastoon: mikähän yllättävä kirjakohtaaminen minua tänään odottaa?

Kirjasto on yksi suomalaisen sivistyksen kulmakivistä. Se on demokraattinen laitos, jonne jokaisella on vapaa pääsy. Monelle yksinäiselle kirjasto on toinen koti, monelle varattomalle ainoa mahdollisuus sivistää itseään ja hankkia viihdykettä elämään. Vaikka kirjaston asiakkaat eivät olisi tekemisissä keskenään, meitä yhdistää salainen side: emme osaa elää ilman lukemista. Opettajajystäväni ovat kertoneet oppilaistaan, joiden ensimmäinen kirjastokäynti on salvannut heidän henkensä: ”Ope, saanko minä ihan todella lainata mitä vain? Eikö se oikeasti maksa mitään?”

Kierrän työni puolesta esiintymässä niin suomalaisissa kuin ulkomaisissakin kirjastoissa. Olen tavannut valtavasti työstään innostunutta, ammattitaitoista ja kirjoja rakastavaa kirjastoväkeä. Stereotypiat nutturapäisistä, hiljaisuutta vaativista kuivakkeista eivät pidä lainkaan paikkaansa. Sääli, ettei kirjastoväen taitavuus näy palkkauksessa. Tekninen kehitys vaatii jatkuvaa ammattitaidon päivittämistä, ja kirjatulvan kyydissä pysyminen jäsentelykykyä. Hyvä kirjastovirkailija tuntee asiakkaansa tarpeet ja osaa vinkata tälle sopivaa lukemista.

Niukkenevina aikoina kulttuuri on monen kuntapäätäjän ensimmäinen supistuskohde. Kirjastotoimesta säästäminen on erittäin lyhytnäköistä ja typerää. Ihminen on sekä henkinen että fyysinen olento. Molempien puolien kuntoa tarvitaan, että kykenemme elämään tasapainoisina.

ETLA: Palvelusetelit myös vanhusta

Kunnittaisista väestöennusteista voidaan tehdä ainakin kaksi johtopäätöstä.

- Tarvitaan kuntaliitoksia ja keskustelua vanhusten hoivan rahoituksesta, Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan tutkija, FT **Niku Määttäsen** tiivistää.

Etlassa on laskettu, millainen ikäsuhde kunnissa vallitsee 2012 ja 2040. Ikäsuhdeella tarkoitetaan 65 vuotta täyttäneiden määrää 20-64 -vuotiaisiin verrattuna.

Ikääntyneimmissä viidessä kunnassa on nyt 7-9 ikäihmistä 10 työikäistä kohti, mutta vuonna 2040 vanhoja on ankarimmin ikääntyneissä kunnissa jopa 15 kymmentä työikäistä kohti.

Ennuste saa tutkijan soittamaan hälytyskelloja.

- Pienissä kunnissa on pahin ikäongelma jo tällä hetkellä, mutta ongelma tulee kärjistymään erityisesti niissä, tutkija summaa.

Niku Määttäsen ja tutkimusjohtaja **Tarmo Valkosen** tutkimus vanhusten pitkäaikaishoidon tarpeesta kunnittain vuoteen 2040 valmistuu ensi vuoden alussa.

Tutkimusta on rahoittanut Kunnallisanon kehittämisyhtiö. Pohjana ovat Tilastokeskuksen väestöennusteet.

Pakkoliitoksia odotettavissa?

Kuntaliitoksia on tapahtunut eniten keskisuurissa kunnissa, mutta nyt tarvittaisiin tutkijoiden mielestä rivakkaa liitosvauhtia pienissä kunnissa. Pieniä pitäisi liittää isompiin kuntiin, joissa on nuorempaa väestöä.

- Köyhimpiä ei tosin mielellään oteta mukaan eli voi hyvinkin olla, että tässä mennään pakkoliitosten puolelle ja pieniä yhdistetään johonkin isompaan kaupunkiin, tutkimusjohtaja Tarmo Valkonen arvioi.

Moni pieni kunta on isoihin byrokraatioihin verrattuna kekseliäämpi palvelujen tuottamisessa. Raha kuitenkin alkaa puhua liitoksien puolesta, kun vanhusten määrä kasvaa edelleen.

Eikö ole muita ratkaisuja kuin liitokset? Valtionosuuksien jakopolitiikka, aluepolitiikka tai pelastava ”kansallinen” sote-sopu.

- On selvää, että kuntien päätösvalta omien rahojen käytön suhteen on sote-alueessa pienempi kuin nykytilanteessa, Tarmo Valkonen toteaa. Hänen mukaansa muuta tietä ei kuitenkaan ole.

Sote-alueen rahoitus kapitaa-tioperusteella poistaisi menojen ennakoimatonta vaihtelua pienissä kunnissa. Se ei kuitenkaan poista sitä, että monen kunnan hoivamenot kasvavat tulevaisuudessa rajusti. Kun on enemmän vanhuk-sia, menot kasvavat.

Moni pieni kunta on isoihin byrokraatioihin verrattuna kekseliäämpi palvelujen tuottamisessa.

käyttöön en hoivassa

Tutkijat kannattavat kapitaatiolaskutusta, mutta myös hoivan rahoituksen uudistamista.

Hoivavakuutus keventäisi maksutaakkaa

- Hoivamenot ovat iso osa kunnan menoissa ja laitoshoidon on todella kallista. 10–20 vuoden päästä suuret ikäluokat tulevat hoivan tarpeeseen. Ei ole tarkoitus syylistää suuria ikäluokkia, mutta hoivan rahoitusta on pohdittava, Niko Määttänen sanoo.

Hän kannattaa esimerkiksi asunto-omaisuuden realisointia hoivan kustantamiseksi.

Myös hoivavakuutus voisi olla mahdollinen ratkaisu.

- Vakuutusta pitäisi pohtia, kun rahoituspainot ovat kovat. Pelkään, että poliittisista syistä, vaikka laitoshoidon tarpeet jotenkin tyydytettäisiin, ruvettaisiin tinkimään muista asioista. Näen tämän uhkana hyvinvoinnille, tutkija Määttänen toteaa.

Yksityinen rahoitus täydentäisi julkista. Määttäsen mukaan pitää lähteä siitä, että jokaiselle taattaisiin hoiva varallisuudesta riippumatta, mutta keskiluokka pitäisi saada osallistumaan hoivansa kustannuksiin omalla varallisuudellaan nykyistä enemmän.

Kenen pussista 150 000 euroa?

- Keskimääräinen laitoshoidon aika on loppujen lopuksi hämmästyttävän

lyhyt, tutkimusjohtaja Tarmo Valkonen muistuttaa.

Suomalainen on laitoksessa keskimäärin kolme vuotta ennen kuolemaansa. Kolmen vuoden hoito maksaa noin 150 000 euroa, jonka moni pystyisi kuittaamaan asunnon hinnalla tai muulla omaisuudella.

Hoivavakuutus voisi Määttäsen mukaan pienentää yksilön kustannustaakkaa. Kulut jakaantuisivat: osa tarvitsee hoitoa pitkään, osa ei käytä laitoshoidon päiväkään.

- Tulosidonnainen hoivapalveluseteli kannattaisi myös ottaa käyttöön, hän ehdottaa.

Seteli antaisi asiakkaalle ja omaisille enemmän valinnanvaraa. Nykyisin valinnanmahdollisuus on vain täysin itse kustannettun hoidon ja kunnan osoittaman hoitopaikan välillä – jos sellaisen onnistuu saamaan.

Valinnanmahdollisuus voisi laajentaa hoivan kirjoa, kun kuntalaisen hoivan tarve on todettu ja todistettu.

Huonomaineista paikkaa pystyisi ehkä välttämään. Aviopuolisot voisivat päästä samaan hoitopaikkaan. Yhteisöasumistyyppiset ratkaisut voisivat saada ilmaa siipien alle. Nykyisin hoiva-ala ei ole ehkä kivunnut innovatiivisuuden huipulle. Palveluseteli voisi virkittää vanhustenhoitoa. •

➔ tutkimusta rahoittaa KAKS.

Kustavin ennuste:
15 ikäihmistä
10 työikäistä kohti

Ikäsuhte kunnittain 2040, ennuste

ENITEN IKÄÄNTYNEITÄ

Kunta	Asukasluku 2040	Ikäsuhte* 2040
Kustavi	855	1,51
Kaskinen	1 352	1,46
Puumala	1 561	1,43
Luhanka	663	1,36
Kökar	244	1,35
Padasjoki	2 851	1,21
Sysmä	3 471	1,18
Hyrnsalmi	1 874	1,18
Savitaipale	2 679	1,17
Sulkava	2 099	1,16

*Ikäsuhte = 65 v täyttäneiden määrä 20–64-vuotiaisiin verrattuna

VÄHITEN IKÄÄNTYNEITÄ

Liminka	12 440	0,30
Helsinki	727 605	0,35
Jomala	6 681	0,36
Vantaa	257 595	0,36
Espoo	323 875	0,36
Luoto	6 980	0,37
Tampere	251 687	0,38
Vaasa	76 450	0,38
Jyväskylä	156 575	0,39
Uurainen	4 689	0,40

Limingan ennuste:
3 ikäihmistä
10 työikäistä kohti

Kuntatutkijat kriittisinä:

TIETOA ON TARJOLLA, MUTTA

Mitä enemmän muutoksia kunta-alalla, sitä enemmän tutkittavaa.

Kuntatutkijat ovat alansa asiantuntijoita, mutta päättäjät valikoivat omien tavoitteidensa mukaisesti, mitä kuuntelevat tai kuuntelevatko lainkaan.

- Kuntatutkimuksen yksi periaate on, että ensin tutkitaan ja selvitetään, sen jälkeen kirkastetaan ratkaisuja ja vaihtoehtoja. Meitä tutkijoita on kuultu, mutta aina ei voi olla varma, onko kuunneltu, **Antti Syväjärvi** sanoo.

Hannu Katajamäki tiukentaa:

- Kuntatutkijat on melkein unohtettu. Päättäjät kokevat sanomamme hyttysten ininänä, jota ei haluta kuunnella. Tarjottua monipuolista tietoa ei haluta käsitellä asioiden valmisteluprosesseissa varsinkaan silloin, kun esitämme jotakin yllättävää.

Katajamäen mielestä tarjolla olevista vaihtoehtoisista malleista ei haluta keskustella, olipa kyse kunta- tai sote-uudistuksesta.

- Nyt esillä olevat mallit saattavat osoittautua toimimattomiksi, mutta kriittisten äänien toivotaan vaikenevan.

Vuokko Niiranen on samalla kannalla, ettei tutkijoita kuulla riittävästi.

- Asioiden valmistelussa voitaisiin kyllä kuunnella tutkijoita monipuolisemmin ja hiukan avarakatseisemmin, riippumatta po-

liittisista suhdanteista.

- Erityisesti eduskunnan päätösten osalta myös lainsäädännössä edellytetään, että päätöksiä tehtäessä otetaan huomioon päätösten yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja toiminnallinen tehokkuus. Näitä asioita tutkijat käsittelevät tutkimuksissaan.

Jarmo Vakkuri on edellisten kanssa samaa mieltä:

- Kuntatutkimusta ei ole hyödynnetty laaja-alaisesti. Voisi miettiä, miten olemassa olevaa tutkimusta hyödynnettäisiin reformien suunnitteluvaiheessa. Kylähän meitä tutkijoita pyydetään asiantuntijoiksi erilaisiin ryhmiin ja eduskuntaankin, mutta oleellisempaa on se, onko meitä kuunneltu ja onko viestimme vaikuttanut mihinkään.

Timo Aarrevaara sanoo varovaisemmin:

- Kuntatutkijat ovat käyttäneet uudistuksista merkittäviä puheenvuoroja, joita on vaihtelevasti kuultu päätöksenteossa.

Aiheita on, rohkeutta tutkijat!

Kunta- ja sote-uudistukset tarjoavat koko ajan uusia tutkimusaiheita, siitä haastattelut ovat yhtä mieltä.

- Esimerkiksi Paras-hanke on

tuottanut graduja ja pidemmällekin edenneitä tutkimuksia. Mutta jälleen: ei niitä ole kovin paljon hyödynnetty, Hannu Katajamäki harmittelee.

Vuokko Niiranen muistuttaa Kuntaliiton ja kuuden yliopiston yhteisestä ARTTU-ohjelmasta (2008–2013), joka tuotti useita tutkimusraportteja erilaisten kuntarakenne- sekä sote-rakenneuudistusten toimivuudesta.

Niin Syväjärvi kuin Katajamäki painottavat myös sitä, että tutkijoiden pitäisi itsekin olla aktiivisempia.

- Tutkijoiden pitäisi rohkeasti sanoa suoraan, mitä tutkimustulokset osoittavat, kaikenkin uhalla. Suomalaiset tutkijat ovat mielestäni aivan liian kilttejä, Katajamäki sanoo.

Niiranen painottaa, että hyvä tutkimustieto auttaa kuntatoimijoita myös ymmärtämään omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia

- Tämä koske myös valtioneuvoston päätöksiä: hyvä ja kestävä tutkimustieto voi auttaa valtionhallinnon toimijoita näkemään kuntia koskevien ratkaisujen seurauksia.

Yhteistyötä eri alojen välillä

Kuntatutkimuksen näkyvyyden yksi ongelma piilee yliopistouudistuksessa.

KUULLAANKO SITÄ?

- Nykyinen rahoitusmalli kannustaa tutkijoita julkaisemaan kansainvälisissä julkaisuissa. Suomalaisen todellisuuden kertominen ei välttämättä kiinnosta kansainvälisesti, Hannu Katajamäki sanoo.

Vuokko Niiranen ei ole täysin samaa mieltä.

- Eri rahoittajat rahoittavat myös kuntiin kohdistuvaa tutkimusta edellyttäen, että hakemukset ovat laadukkaita. Suomalaisia kuntia koskevasta tutkimuksesta ollaan kiinnostuneita myös kansainvälisesti, ja artikkeleita hyväksytään korkeatasoisiin kansainvälisiin lehtiin ja kirjoihin.

Timo Aarrevaaranakin näkee, että kuntien asema ja merkitys Suomessa on kansainvälisesti kiinnostava.

Antti Syväjärven mielestä tilanne vaatii, että kuntatutkijoiden tulee Suomessa asemoida paremmin itsensä yhteisön ja monen yliopiston sekä tutkimusryhmän kokonaisuutena.

Myös Jarmo Vakkuri puhuu monialaisuuden puolesta.

- Kuntien kannalta relevanttia tutkimusta tehdään monien tieteenalojen tutkimuksessa. Kaikki eivät nimeä tätä ”kuntatutkimukseksi”. Monille tärkeille teemoille kunta tarjoaa lähinnä institutionaalisen viitekehyksen.

Esimerkiksi ”terveys”, ”koulutus”, ”elinympäristö” jne. ovat erittäin isoja teemoja kuntien kannalta, mutta niiden tutkimus on pirstaloitunut eri puolille.

Ja Vuokko Niiranen jatkaa:

- Yksi tavoite ja ehdottomasti myös osaamista edellyttävä on poikkitieteellinen kunta-ala koskeva tutkimus. Sitä tarvitaan lisää.

- Eivät poliittiset päättäjät tee päätöksiään yksinomaan esimerkiksi kapeiden taloudellisten tai juridisten tai esimerkiksi sosiaalipoliittisten näkemysten perusteella, vaan kyllä he ottavat erilaisia näkökulmia huomioon.

Tutkimukselle on tarvetta

Kaikilla haastatelluilla on yhteinen näkemys, että kuntatutkimukselle on tarvetta, jopa aiempaa enemmän.

- Uudistukset lisäävät kunta- ja julkishallintoon liittyvää tutkimuksen tarvetta merkittävästi, Jarmo Vakkuri toteaa.

Lähes samoin sanoin kuvaa tilannetta Antti Syväjärvin.

- Kuntatutkimuksen tulee kehittyä ja muuttua sekä ajassa että toimijoissa. Perinteitä tulee toki kunnioittaa, mutta uutta ja edistysellistä syntyy useammin ravisteltaessa opittuja tapoja ja asiantuntijuuksia.

Hannu Katajamäki puolestaan kaipaa tutkimuksissa esille enemmän paikallista näkökulmaa.

- Paikallisia asioita ei ole koskaan käsitelty laajemmin, mutta näen, että tuuli on kääntymässä. Pelkkä eteläsuomalaisten ekonomistien näkökulma ei riitä.

- Nyt tutkijat: reippaasti vain paikallisia näkökulmia esille ja kysymään, mitä päättäjien tekemät ratkaisut tarkoittavat käytännössä, arjessa, Katajamäki kiteyttää. •

HAASTATELLUT; PROFESSORIVIISIKKO:

Timo Aarrevaara, professori,
Helsingin yliopisto, politiikan ja
talouden tutkimuksen laitos

Hannu Katajamäki, professori,
Vaasan yliopisto, aluetieteen
yksikkö

Vuokko Niiranen, professori,
Itä-Suomen yliopisto, sosiaali- ja
terveysjohtamisen laitos

Antti Syväjärvi, professori,
Lapin yliopisto, hallintotiede

Jarmo Vakkuri, professori,
Tampereen yliopiston johtamis-
korkeakoulu

Riitta Turjamaa tutki kotihoidon tilaa

ASIAKKAIDEN KODIT KUIN MATKUSTAJAKOTEJA

Kotihoidon henkilökunnalla on asiakkaidensa luona kiire. Niin kiire, että heitä hävettä, kertoo tuore väitöstutkimus.

Tutkimus kertoo, että Riitta Turjamaan väitöstutkimus kertoo karua kieltä iäkkäiden ihmisten koti- hoidosta. Tutkimus on otsikoitu ”*Iäkkäiden ihmisten yksilölliset voimavarat ja niiden huomioiminen kotihoidossa*”. Turjamaa teki väitöksensä Itä-Suomen yliopistossa.

- Haastattelin sekä asiakkaita että henkilöstöä, ja tulosten perusteella iäkkäillä asiakkailla on sekä omasta että kotihoidon henkilökunnan mielestä voimavaroja, jotka tukevat kotona asumista.

- Ne tarkoittavat mielekästä arkea: askareita, harrastamista, käyntiä torilla, ystävien ja sukulaisten tapaamista, mutta myös luottamuksellista suhdetta kotihoitoon.

Iäkkäille ihmisille erityisen tärkeää oli psyykinen hyvinvointi. He halusivat vaikuttaa omaan elämäänsä ja tulla kuulluksi myös yhteiskunnallisesti.

Tutkimuksen tuloksista kuitenkin ilmeni, että henkilökunta ei ottanut riittävästi huomioon asiakkaiden yksilöllisiä voimavaroja hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kotihoidossa oleville tehdään hoito- ja palvelusuunnitelmat, joiden toteutumista seurataan.

- Käytännön työ on kiireistä, eikä tukea ole. Lääkehoito on rutiinimaista ja hoitotoimista tehdään vain välttämättömät. Lääkehoito nousi selvästi esille, mutta huolestuttavaa on, ettei häihta- ja sivuvaikutuksia juurikaan seurata, Turjamaa kertoo.

Lisäksi sekä henkilökunta että asiakkaat kritisoivat kotihoidon pirstaleisuutta.

Iäkkäiden asiakkaiden kodeissa käy kunnan kotihoidon työntekijöitä, yksityisiä palveluiden tuottajia sekä kolmannen sektorin työntekijöitä.

- Asiakkaat kuvaavat kotiensa olevan kuin matkustajakoteja, joissa ihmisiä tulee ja menee omilla avaimillaan.

Riitta Turjamaa keräsi tutkimusmateriaalia myös videomalla kotihoidon henkilökunnan toimintaa asiakkaiden luona.

- Videointiaineisto toi todellisuuden esille. Henkilökunta teki asioita asiakkaiden puolesta, jolloin asiakkaiden yksilöllisten voimavarojen tukeminen jäi vähäiseksi.

Entä mitä tutkijan mielestä voisi tehdä toisin ihmisten kodeissa?

Yhtenä keskeisenä haasteena väestön ikääntyessä on kehittää kotihoidon palvelukokonaisuuksia monipuolisiksi, itsenäistä selviytymistä ja elämänlaatua edistäviksi. Tarvitaan yksilöllisesti suunniteltuja kotihoidon palveluita, jotka pohjautuvat voimavaralähtöiseen hoitoon. Tutkimus osoittaa, että viikonloppuisin työntekijöillä ei ole edes aikaa kysyä iäkkäältä asiakkaalta, mitä hänelle kuuluu.

- Voisiko asiakkaalle antaa hieman enemmän aikaa, tulisiko se sittenkään kalliimmaksi?

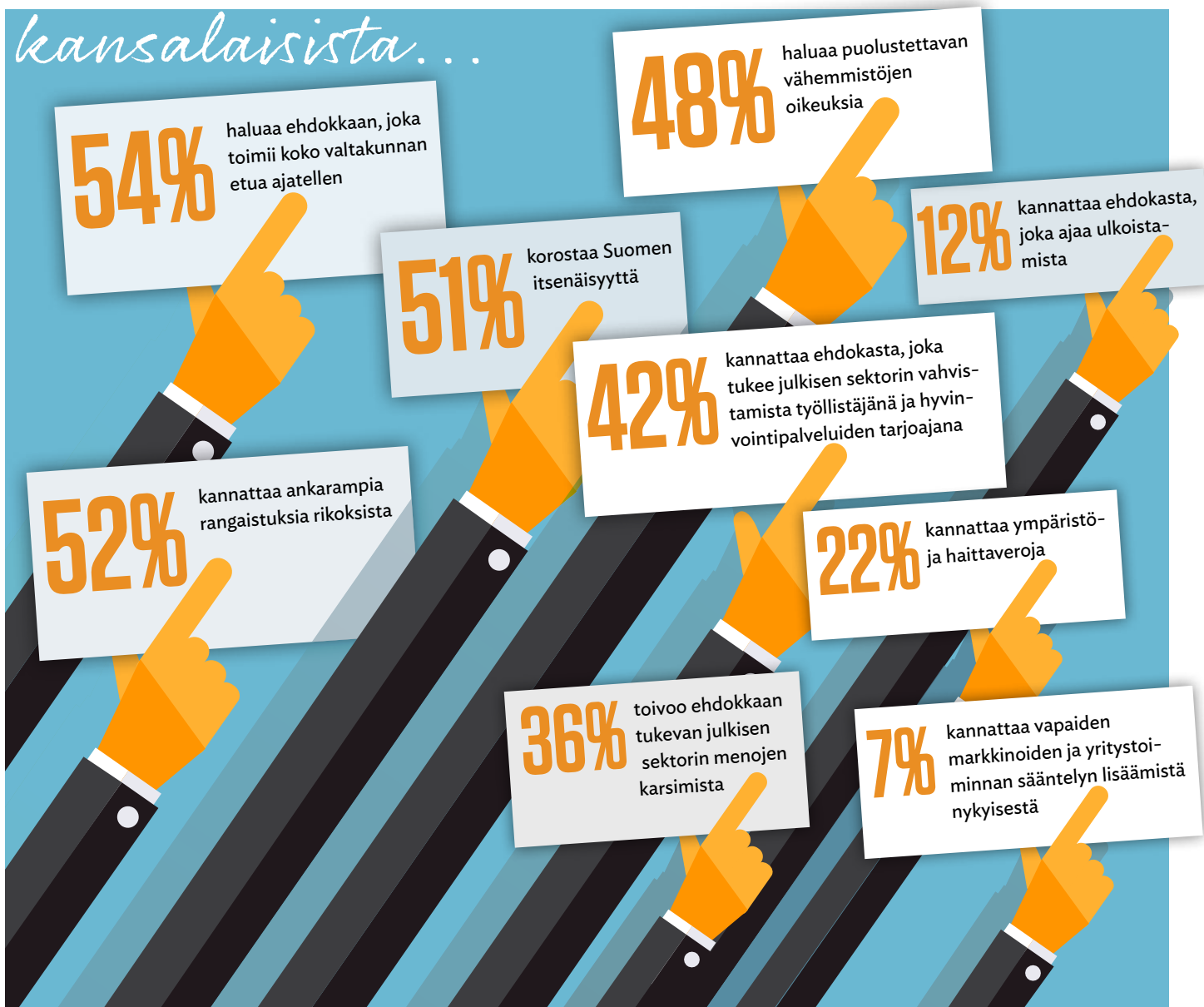
Mietittävää Turjamaan mielestä on siinäkin, onko kotihoidon palveluita ja henkilökunnan resursointia valmistettu siihen, että yhä huonokuntoisemmat sinnittelevät kodeissaan. •

➔ tutkimusta on tukenut KAKS.

Riitta Turjamaan tutkimus osoitti kuinka kipeästi tarvitaan voimavaralähtöiseen hoitoon perustuvia yksilöllisesti suunniteltuja kotihoidon palveluita.

KEVÄÄN 2015 EDUSKUNTAVAALIT

kansalaisista...

Tutkimuksen KAKSille toteutti TNS Gallup Oy syysyllä 2014.

public
emba

”Virkistävää, että Public EMBA -koulutuksen näkökulma oli syvästi julkisessa hallinnossa. Yleensä kaikki johtamiskoulutukset ovat business-orientoituneita.”

Lähde: osallistujahaastattelu 2014.
Lue haastattelu kokonaisuudessaan
www.embatampere.fi

executive
mba tampere

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Executive MBA in Public Management rakentaa valmiuksia jatkuvasti oppivan ja uusiutuvan organisaation toiminnan johtamiseen. 80 opintopisteen laajuinen koulutus koostuu koulutusryhmän yhteisistä opinnoista sekä yksilöllisesti joustavista valinnaisista opinnoista. Koulutuksen osasuorituksiksi hyväksytään myös jo aiemmin suoritettuja johtamiskoulutuksia.

www.embatampere.fi

Lisätietoja Marjukka Alhava
marjukka.alhava@staff.uta.fi • 050 536 8128

lopuksi väitän

Sote-uudistus tarvitsee kilpailua

”Yksityisrittäjänä tiedän,
että ilman kilpailua ei synny tehokkuutta.”

Harry 'Hjallis' Harkimo
liikemies, yksityisrittäjä

▶ Intä vastaan
TAI peesaa
www.kaks.fi

